

Lokal Historisk Forening for Follase Egnen

Efterår 2012

Parti fra Hovedgaden i Ugerløse.

Ugerløse Sogn omkring 1900-tallet

I tidligere numre af bladet har været bragt artikler om udviklingen i Tølløse, Soderup, Kr. Eskilstrup og St. Tåstrup sogne. Med denne artikel om Ugerløse slutter vi sognehistorien.

Ugerløse sogn omfatter foruden Ugerløse landsbyerne Brændholt, Nyrup, Ubberup og Jonstrup.

Selve navnet Ugerløse har ændret sig gennem tiderne. I 1333 skrives det som Vgerlosæ, og senere i 1363 Vkerløse¹. Sognet omgives af St. Tåstrup, Tølløse, Kvarmløse, Undløse og Søndersted sog-

ne, samt mod syd Stenmagle sogn i Sorø Amt. Alle sogne er stadig i dag kirkesogne, mens de for længst er opslugt i større kommuner. Ugerløse blev en del af Tølløse kommune i 1968 og havde som naboer Jernløse kommune mod nordvest og Stenlille kommune mod syd.

Ugerløse sogn var indtil 18. maj 1883 anneks sogn til St. Tåstrup sogn og var ligeledes i kommune-fællesskab med St. Tåstrup. Ved kgl. resolution blev Ugerløse præstekald pr. denne dato oprettet som selvstændigt præsteembe-

Ugerløse Kirke med Brugsforeningen t.v. og Kroggården t.h.

de², men var fortsat en del af St. Tåstrup kommune.

Der var dog et stærkt ønske om også at blive en selvstændig kommune, og ved energisk arbejde af stærke lokale kræfter lykkedes det. Den 21. august 1895 forelå indenrigsministeriets afgørelse, som gik ud på, at "Ugerløse og Tostrup sogne adskilles i kommunal henseende fra 1/1 1896"³.

Geografisk dækkede de to sogne et stort geografisk område, så det var vel naturligt nok, at der var et ønske om deling. Ugerløse var, inspireret af såvel andelsbevægelsen som religiøse vækkelser, i udvikling, og selvstændighedstrangen har sikkert været stor.

På det tidspunkt var der 1212 indbyggere i sognet. Der var læge og dyrlæge, købmand, bageri og Andelsmejeriet Birkholm. Der var maskinfabrik og mølle, vandværk og savværk. Der var telefonstation og forsamlingshus, hvor en friskole havde lokaler i den ene ende. Endvidere var der markedsplads i byen.

Den store kirke var bygget i 1875 og viser måske mere end noget andet, at der var forventninger til Ugerløse by som et centrum. De gamle håndværksfag som smed, skrædder, skomager og tømrer fandtes naturligvis også, og i 1890 slog en urmager sig ned i byen⁴.

I 1880'erne blev opført en ny skole til to klasser, og senere i 1906 blev skolen udvidet med en forskole,

hvortil blev knyttet en forskolelærerinde.

Det åndelige liv

Den store virkestrang afspejles også i det åndelige liv. De religiøse bevægelser får stærkt fodfæste på egnen. I 1840'erne kom den første baptistmenighed, en menighed, hvis medlemmer kom fra flere sogne i området (Tølløse, Ugerløse, Merløse, Vandløse, Nr. Eskilstrup o.a.). I 1925 byggede de deres egen forsamlingsbygning "Bethel" i Ugerløse. Indre Mission står også stærkt i byen, og de bygger deres eget missionshus "Sarepta" i 1891. Her mødtes de unge gennem KFUM og KFUK. Samme år bliver forsamlingshuset indviet. Her fik privatskolen som før nævnt lokaler, men huset blev et meget anvendt mødested for foredrag, sangkor, gymnastik og dilettantforestillinger⁵. Men allerede i 1918 blev huset afhændet til kommunen, som tog det i brug som alderdomshjem.

Fællesskabsfølelsen

Ugerløses historie som selvstændig kommune er kort, faktisk kun fra 1896 til 1968, altså ikke engang

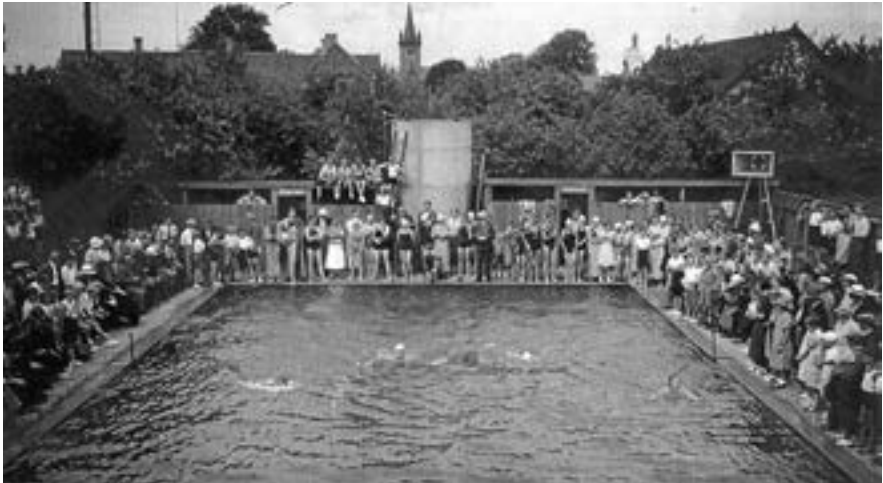
¹Trap Danmark bind 2, 1898, Gads forlag

²Kristen Boers: Af Ugerløses sogns historie 1949

³Som ovenfor

⁴Trap Danmark, bind 2, 1898, Gads Forlag

⁵Kristen Boers: Af Ugerløses sogns historie 1949.

Ugerløse Friluftsbad indvies d. 20. aug. 1933.

100 år. Men ud af den korte historie kan aflæses den stadige virke-trang og lyst til selvstændighed. Men samtidig dyrkes det nære, og de mange aktiviteter, som i dag benævnes fritidsaktiviteter, viser stor fællesskabsfølelse. Der er så-dan set ikke noget, der omkring år-hundredskiftet taler for, at Ugerløse skal være et centrum. Byen ligger på kanten af Åmosen i et vej-kryds, hvor vejene fra Ringsted og nordpå til Undløse krydser Sorø – Holbækvejen.

Foretagsomheden aflæses i dag i de fysiske eksempler som kirke-bygningen, præstegården (i dag fritidscenter), forsamlingshus, missionshuse, oprettelse af telefon-central, elektrisk gadebelysning og etablering af vandværk og klo-aksystem.

Et sidste eksempel, som bør nævnes i denne sammenhæng, er byggeriet af Ugerløse Svømmebad. Det er et helt enestående eksempel på den energi, der præger om-rådet. Svømmebadet bliver indvi-et i 1933, og er stadig et velfunge-rende friluftsbad, og på trods af, at det koster arbejde at bevare det, så er viljen stadig tilstede. Svømmebadet burde fredes som et ek-sempel på, hvad frivillige kræfter evner, når de forener sig.

Til sidst kan man spørge, om Ugerløse har ønsket at indtræde i de kommunale fællesskaber henholdsvis i 1968 og 2006. Svaret vil sandsynligvis være et nej, men lad os håbe, at energien og lysten til at bevare det lokale fællesskab fort-sat vil være til stede.

Handelsfolk, håndværkere og medhjælpere i Skimmede

Den 13. april 2012 døde Marie Fredslund Frederiksen, Tølløse. Gennem hele sit liv havde hun stor interesse for lokalhistorien på egnen, en interesse, som bl.a. Tølløse Lokalarkiv har nydt godt af. Marie Fredslund har været medforfatter til flere skrifter om landsbyerne i Tølløse sogn, hun samlede på avisudklip og havde en utrolig viden om alt, hvad der gennem tiden har rørt sig på egnen. I februar 2000 satte hun sig for at nedskrive lidt om alle de håndværkere og handelsfolk, der kom til gården Højvang i Skimmede, hvor hun blev født i 1919 som datter af Mathilde og Kr. Fredslund, og hvor hun levede det meste af sit voksne liv. Disse erindringer er efter Marie Fredslunds død afleveret af familien til Lokalarkivet og gengives her i uddrag.

Alt forandres i denne verden, også i vort sogn derhjemme i Skimmede. Jeg vil nu prøve at fortælle lidt om alle de forskellige handelsfolk og håndværkere, der kom for at hjælpe.

En af de første, jeg kan huske, der kom og solgte sæbe, var Kristian Povlsen fra Hvalsø. Det var nogle store blokke af hvid sæbe, han

kom med – det var før sæbespånernes tid. Så skulle vi selv skære det ud (høvle det). Der kom også en gammel mand – de kaldte ham ”Jøden”, fordi han havde sådan et stort skæg. Han kom ind i køkkenet, satte sin store, gamle ”jorde-modertaske” på køkkenbordet og læssede håndsæbe op på bordet. Jeg tror nu ikke, mor købte ret meget af ham, men han havde mange slags.

Kludekræmmeren og børstenbinderen

En anden, der kom, var kludekræmmeren med bylt på nakken: et stort firkantet stykke bomuldstøj knyttet sammen i en bylt. Ham købte far meget af: undertrøjer, underbukser både til far og Hans Tage (Maries bror, red.), og engang fik mor en uldklokke. Han læssede bare af: jo flere ting, jo billigere blev det, så der har nok været kvantumsrabat! Men gode ting var det i hvert fald - jeg ved ikke, hvor han kom fra.

Flere gange kom der mænd med kuffert, som de meget beskedent lukkede op. De havde mange forskellige småting med: elastik, sikkerhedsnåle, kamme, sysager m.m. Alle ville de jo gerne sælge. Nu må jeg endelig også næv-

Mathilde og Kr. Fredslund (t.v.) med gæster på terrassen. Den lille pige mellem forældrene er artiklens forfatter. (Dat. ca. 1920)

ne Børstenbinder Christensen fra Knudsvej eller Gormsvej i Roskilde. Han kørte med en "trækvogn" på 2 cykelhjul, og hele kassen var fuld: staldkoste (store og små Piasava-koste), spandebørster og meget andet. Han tog toget fra Roskilde, stod af ved Skimmede Trinbræt og gik så rundt i hele omegnen. Han var stokdøv men vidste jo, at der skulle mange koste til på en bondegård. Ham handlede far meget med. Somme tider kom han ind og fik kaffe, jeg kan i hvert fald huske, at han sad inde i dagligstuen. Jeg tror far skrev til ham (han kunne jo intet høre), men jeg tror nok, han var en virkelig klog mand. Og så trillede han af sted igen.

Medhjælperne

Som regel havde far 2 karle og 1 pige til at hjælpe på gården. Der var en egen stemning 3. maj og 3.

november, når der var fæstet nye folk. Der blev hentet skab eller kommode. Karlene var ovre i karlekammeret, et koldt værelse om vinteren. Der var jo ingen varme, hverken derovre, på pigeværelset eller i vore sove- og børneværelser. Der var kun varme i køkkenet og i dagligstuerne.

Det skete vel knap så tit, at malkefolkene på gården blev udskiftet, men der har alligevel været mange i det lille hus på bakken gennem årene. I 1930 og fremefter var det Otto Nielsen, der var malkemand. Han var ikke egentlig fodermester, for han hjalp også til med det huslige. Efter at vores nye mor, Agnes, kom til i 1934 (Maries mor døde i 1931, red.), hjalp han hende meget: han strikkede strømper, bagte kager og gjorde rent. Otto Nielsen var fra Rørby ved Kalundborg og egentlig skomager - hans sko-

magerskilt havde han sat uden for på huset.

Men der var også flere, der arbejdede hjemme hos far, bl.a. Mølle-Peder. Han boede i en lejlighed nede i Skimmede sammen med sin gamle mor Ane og hunden Bob. Jens P. Jacobsen, der boede på ejendommen lige ved siden af gården, hjalp til med at køre mergel ud på markerne i 1934 fra mergellejet i Hanerup. Der var lagt tipvognsspor helt derfra og til Skimmede, så kørte vores eget mandskab merglen ud på markerne, hvor jorden trængte til det.

Tærsefolkene

Efter høst var der sat flere store

stakke i stakhaven – alt det, der ikke var plads til i laden. Så kom det store Tjørnedeværk og tærskede. Det var en hel forestilling, når den dag oprandt. Jeg kan huske, at tærskeværket blev trukket af et lokomobil, og her skulle fyres med kul – siden kom der jo traktorer til. Det var Jens P. Jacobsen, der var fyrbøder. Han havde ellers arbejdet på Teglværket i Tølløse, men der skulle jo et større mandskab til, når der skulle tærskes. Én til at snitte bånd, én til at lægge i, to til at tage halm fra og sætte i stak, én til at tage avner fra, to til at bære kornsække op på loftet: jeg tror, der næsten var en halv snes mand. De fik frokost, middag og

Kørsel med mergel på Højvang i Skimmede

eftermiddagskaffe, nok også aftensmad, så det var også et stort arbejde for "husholdningen".

Ja, hvem kom ellers for at hjælpe? Helt tilbage i 1920'erne og 1930'erne kom Peder Hansen fra Holbæk – det var tærskværkets mand – og Frits Rasmussen fra Tjørnedede, men det var petroleumsmotoren han tog sig af. Det var sådan et par hyggelige mennesker. Og pga. alle de maskiner, der var på gården, kom der også en maskintilsynsmand. Det var i gammel tid O. P. Mathiasen fra Tølløse, der vist ellers var togmand, og siden blev det Jens P. Hansen, Trekronervej, der også var noget ved banen. Vi havde en bog, som de kvitterede i, når de havde været og synet.

Petroleumsmotoren skulle jo også "fodres", og der kom i 20'erne og 30'erne en stor vogn, nærmest en prærievogn, og læssede af i tanken, der låovre ved vaskehuset. Fra motoren ude i motorhuset, gik der akseler ind i laden til kværne, tærskværk, hakkelsesmaskinen oppe på loftet, vandpumpen inde i pumperummet, hejseværket til at trække sække op og ned fra magasinet. Kværnen skulle også bilde (ophugning af riller i kværnstenen med en bildehammer, red.), hvor ofte det skete, kan jeg ikke huske. Men i mange år kom Niels Sørensen fra Holbæk og klarede det. Smed Rasmussen fra Tølløse kom med sit værktøj og reservedele bundet på sin cykel, når vand-

pumpen og rørene skulle klares. Når tyren skulle have ring i næsen – uha! – så var det smedefolkene fra Marup, der tog sig af det. Det var også Marup, vi kørte til, når hestene skulle skos, og der skulle laves vognarbejde på de stive arbejdsvogne, harver, kultivatorer, hesteriven m.m.

Roer og tobak

I roetiden var der også meget arbejde, når de lange roerækker skulle tyndes både 1. og 2. gang. Der skulle renses mellem rækkerne med roerenseren: en mand og en hest – stille og roligt.

I 1940'erne, da vi havde tobak, pil, hindbær og mange kartofler, var der mange kvinder, der hjalp os. Tobakken blev hængt på snore i svinehuset samt på stald- og stue-lofter. Når den var tørret, blev den pakket i store kasser og sendt med toget til Hørsholm. I hindbærtiden var der også gang i den - mange piger og koner hjalp til. Ligesådan når kartoflerne skulle op. Vi havde heldigvis en rigtig god kartoffeloptager, der strittede kartoflerne langt ud, så de var nemmere at finde. To mand om en vidjekurv, og hen i vognen med dem! Siden var der et stort sorteringsarbejde, der også skulle gøres.

Pilen ude på den anden side af Skovvejen var en anden ting, der gav arbejde. Pilekulturen skulle (ligesom hindbærrene) pudres på bestemte tidspunkter, de skulle

*Tobaksmark ved gården i Skimmede.
(Dat. 1940'erne)*

også klippes, køres hjem og sorteres hjemme i stalden. Herefter blev de solgt til Schellerup i Holbæk til kurvebinding.

I mors tid kom Stine-Kogekone og stegte gæs og bagte kringler. Og da Henry og jeg kom til Skimmede, var det Kristine fra Nr. Eskilstrup, vi overlod styret til, når vi havde gæster.

Høns og æg

I mange år havde vi høns næsten overalt: i hønsehuset, i laden, i hestestalden og ovre hos Jacob i nr. 117 - Rhode Island krydset med Hvide Italienerne. Det var til rugeæg, der i flere år blev eksporteret til Italien. De blev vejede, målt og pakket i kasser, og i nogle år blev de sendt til Brønderslev eller til Michaelsen i Lunderskov. Men alt det var efter, at Henry og jeg kom til gården i 1941.

Inden da, mens far havde gården, var det Johan Frederiksen, Hjortholm, der hentede æg. Vi gjorde

dem rene inde ved køkkenbordet, de blev stemplet med et lille blå stempel og kom i en kurv. Når Johan Frederiksen kom, havde han bismeren med og vejede dem. Han kom æggene ned i rammer i store firkantede kasser. De blev afregnet på stedet – faktisk ved jeg ikke, hvor han kørte dem hen. Men han var æggesamlermand i mange, mange år. Vi har en gammel æggebog, der kan vi se, at priserne gik op og ned. Først i 1940'erne begyndte vi at handle kolonial med Kbm. Knudsen i Tølløse. De kørte ud med varerne, og så begyndte vi at sælge æg til ham.

En anden æggemand var Julius fra Mølle-Borup. Han købte de æg, som ikke kunne gå med til rugeæg. Men i nogle år solgte vi også æg til Fristrup Bageri.

Grise og køer

I mange år var det vognmand Poul Hansen, der kom og hentede svin. Han havde længe Mourits Sørensen som hjælper, men også Henning Larsen fra Grønholm hjalp til. Somme tider skete det jo også, at manden fra Kambas kom for at hente en død gris. Jeg gav ham gerne en rigtig god cigar, når jeg opdagede, han var der.

I fars tid havde vi 20-22 køer + ungkvæg, 1 tyr, 5-6 heste og svin nede i det gamle svinehus. Henry og jeg havde (udover de mange høns) også køer indtil 1961 og svin til 1977.

Luftfoto af Højvang, Hjortholmvej 119, Skimmede

Malkekonen kom to gange om dagen og malkede køerne. Det var også hende, der vaskede jungerne. Hun kom ind i køkkenet og hentede 2 kedler kogende vand til at skolde jungerne med til sidst, hvorefter de blev stillet på hovedet ovre på jungebænken ved døren til kostalden, parat til næste aftenmalkning. Mælken blev også siet gennem en rigtig stor si. Den næste morgen kl. 6, eller måske før, kom malkekonen igen og gentog malkningen. Om vinteren kunne det være dejligt at komme ind i en varm kostald for hende. Mælkeemanden kom og hentede vores mælk om morgenen og kør-

te den til Truelsdal Andelsmejeri. Når han kom tilbage fra mejeriet, havde han skummetmælk og valle med retur. Jungerne blev sat af nede ved svinehuset – det meste af det skulle jo hældes i svinetønden inde i svinehuset. Vi tog også lidt skummetmælk ind, som vi skulle bruge til mad. Somme tider var der også lidt kærnemælk i en af jungerne: ”rigtig” kærnemælk! Da Henry og jeg solgte køerne, begyndte vi at købe sød- og kærnemælk samt fløde af en mælkeemand. Indtil da kunne vi få bestilingsvarer hjem fra mejeriet, bragt af den mælkeemand, der kom og hentede mælken ved stald døren

om morgenen. Han fik en lille seddel med en gang om ugen på smør og ost. Til eget brug tog vi ca. 3 liter mælk ind om aftenen - den blev siet en ekstra gang og sat ud i et lervad. Næste dag kunne vi så skumme den fløde af, som vi skulle bruge. I mors tid blev både fløde og mælk kogt.

Slagter og ølmand

Men tilbage til dem, der kom og handlede på gården. I 1930'erne kom der hver uge en slagter med sin slagterbil - det var i nogle år C. V. Trebbien fra Vipperød. I min barndom var det slagter Ludvigsen fra Tølløse, der kom med hest og vogn. "Go'da", sagde Ludvigsen, "skal' der være noget i da', jeg har både småkød og fars?". Han tøjrede sin hest ude ved stakittet uden for porten.

Fiskemand kom der også, i nogle år kom der én på cykel fra Arnakke, der hed Erik. Og længere tilbage igen kom en margarine-mand, Henrik Hansen, med 4 eller 5 pounds pakninger fra Tølløse Margarinefabrik.

Der kom også en sliber, der sleb knive og sakse og én, der klinkede fade. En "rigtig" lervaremand kom også for at handle med kander, fade, urtepotter, skåle, flødekander mm. Han havde som regel også skurebørster, støvekoste og lignende med.

Der var også ølmanden fra Vintre Mølle - han kom nok hver 14. dag.

Han bar ankeret ned i kælderen og lagde det på en trætaburet neden for kældertrappen. Indtil omkring 1930 fik vi øl til aftensmaden, siden fik vi kærnemælk. Til middag var vandkanden på bordet.

To gange om ugen kom der brødmænd fra Fristrup Brødfabrik: fredag kom Sophus Christiansen i bil (jeg tror, at han allerede først i 1920'erne havde fået bil), og Hans Larsen kom med hestevogn om onsdagen.

De omvandrende

Og så kom der også nogen, der ville ligge på gården om natten. Det fik de lov til, enten nede i kostalden eller oppe på loftet - der var nok varmest nede i stalden i en dyngge halm. I mange år kom den samme gamle mand i gummisko og pænt mørkeblåt jakkesæt. Det var Chr. Andersen fra Snesere - han skrev i 1963 i vor gæstebog, at han var født 26. februar 1889. Når han kom ind og fik kaffe om morgenen, havde han børstet sig af, så fint, så fint! Han ville gerne sælge nogle prospektkort, som han selv havde tegnet, og han fortalte meget fra sin soldatertid. Engang kom han også til nytårsaften, hvor han fik samme steg som vi andre.

I et senere nummer af foreningens blad bringer vi Marie Fredslunds beretning om den første radio på gården i Skimmede.

En beretning om Ordrup

Jeg er født og opvokset i Ordrup, nærmere betegnet på det lille husmandssted "Skovlyst" på Ringstedvej syd for St. Merløse.

Dengang jeg var barn, var der ikke så mange huse som i dag, men der var mange flere mennesker. Der var i selve Ordrup Landsby en del gårde og enkelte huse. Siden er der bygget flere huse, og gårdene er lagt ind under én ejer.

Der er ikke nogle ansatte mere som i gamle dage. Nu er der kæmpestore maskiner til at gøre arbejdet, og der er ikke køer og heste mere. Tilbage i 1930'erne, 40'er-

ne og 50'erne var der karle og piger på gårdene, og der var mange børn. På en gård med 50 tdr. land var der både pige, fodermester og to karle, og selvom gården kun var på 25 tdr. land, havde man en karl og tit også en pige.

Der var meget mere liv dengang på landet, og der foregik rigtig meget. Om aftenen samledes de mange unge, og man kedede sig aldrig.

Selvom der er bygget lidt nye huse i området tilbage i 60'erne og 70'erne, er der også revet enkelte gamle huse ned. Oppe ved Ringstedvej lå engang en smedje, og

Ordrup, set fra luften. (Fot. Mogens Stjernqvist, 1992)

her kan jeg huske, vi fik skoet min fars hest. Smedjen blev efterhånden ikke brugt mere, og da cykelstien blev etableret, blev huset simpelthen revet ned. Det samme skete med et gammelt stråttækt hus, der lå ved markvejen ned til Johan Christensens gård nede ved skoven. I dette gamle hus boede der tilbage i 40'erne tre familier under ret usle forhold, men sådan var det jo mange steder dengang. Det blev også på et tidspunkt jævnet med jorden, og der er ikke mange i dag, der kan huske det.

Der har en gang været købmandsforretning i Ordrup by, og ved amtsskellet var der også en købmand. Der var små købmandsforretninger i alle landsbyer, dengang jeg var barn. Det er underligt at tænke på. I dag kan en købmand ikke en gang eksistere i Merløse.

I Ordrup har der også altid været et gadekær. Da jeg var barn løb vi på skøjter her om vinteren. I dag er det faktisk kun et lille vandhul.

Ordrup strakte sig langt, da jeg var barn, og helt ned til det nuværende Skovvænget blev det kaldt Ordrup. Alle os, der boede på den nuværende Ringstedvej, Stenhallegården og det gamle Mosehus, hørte dengang også til Ordrup. Der var jo ingen vejnavne, så vi var alle "ordrup'ere".

Landsbyen og dens beboere i gamle dage

I Ordrup by lå der på højre side i

byen et lille stråttækt hus. Her boede Sofie og Vilhelm Christensen, Der var ikke meget plads, men der voksede mange børn op her, selvom de ikke alle boede hjemme på én gang. De ældste var ude og tjene, da de yngste blev født. Vilhelm Christensen var brøndgraver, Sofie var en lille sød kone, som alle vi børn godt kunne lide. Huset ligger der stadig, men er udbygget og moderniseret. Deres børn hed Ove, Oluf, Klara, Ellen, Erna, Edith og Erik.

Det næste hus på samme side var også dengang et stråttækt gammelt hus med to lejligheder. I den ene ende boede Marie og Peder Jensen. Han havde fået det ene ben revet af i en tørvepresser og havde træben. Det var et rundt "ben" af træ, som tit gnavede hul, der hvor det blev sat på benstumpen. Men han klarede alligevel dagligdagen for sig og sin kone. I den anden ende af huset boede forskellige familier. Jeg husker Olivia og Niels Peter Hansen, der boede her med deres tre børn: Karen, Margit og Henning. Da de flyttede kom Margrethe og Hans Johansen til. De havde før boet på en lille ejendom ude ved skoven.

På gården ved siden af boede Kristian og Kristine Johansen med sønnen Poul. Udlængerne brændte efter børns leg med tændstikker engang i 40'erne. Stuehuset blev reddet, og det er der endnu. Kort efter blev gården solgt til Kristian

Petersen, og siden overtog den yngste søn Poul gården, som han havde indtil for nogle år siden.

På venstre side i landsbyen lå der lidt fra vejen en lille gård, som da jeg var barn ejedes af Bodil og Frede Petersen. De havde to børn. Siden har der været skiftende ejere, og jorden er solgt fra.

Næste hus er det hvide, der engang husede en købmandsbutik. Erna og Orla Jensen boede der omkring 50 år - de flyttede til St. Merløse og er nu begge døde.

Det næste hus var et lille gammelt stråttækt hus. Her boede Lars Peter Didriksen, der blev meget gammel. Da jeg var barn boede hans datter Line og sønnen Kristian hjemme. De var begge meget små, men tjente til det daglige ved at hjælpe til på gårdene. De blev boende efter faderens død, da ingen af dem blev gift, og de boede der, lige til de kom på alderdomshjem. Huset ligger der endnu, og har siden haft to ejere.

Lidt op ligger gården "Dineshøj". Den ejedes omkring århundredeskiftet af den navnkundige bygmester Niels Pedersen, der byggede den om. Siden solgte han den til Niels Kristian Petersen, hvis søn Ove Petersen overtog den efter sin far. Han blev gift med Rosa fra Merløse Møllegård, og de fik fem børn: Hanne, Arne, Inge, Ole og Bente. I dag bor tredje generation, Arne, stadig på gården, som en nevø kører videre, og nu er det

meste jord i området lagt ind under den.

Nabogården hedder "Stensbjerggård". Tilbage i 1920'erne og 30'erne ejedes den af Sine og Kristian Knudsen. De fik ingen børn. Da de blev gamle, byggede de hus ved siden af og boede der til deres død.

Herefter købte Jonna og Harald Henriksen gården og fik i hurtig rækkefølge fire børn: Jens, Karen, Kirsten og Ebbe.

Denne gård var den største i Ordrup by dengang. Harald Henriksen var under krigen medlem af nazistpartiet, og han blev ved befrielsen i maj 1945 hentet af frihedskæmperne og idømt et års fængsel i Holbæk arrest. Det var hårdt for Jonna og de fire mindreårige børn, men hendes bror fra Fyn kom og hjalp hende. Da Harald Henriksen kom hjem, blev han godt modtaget af de lokale. Efter nogle år solgte de gården og flyttede til Sydsjælland. Nye ejere blev Klara og Ove Nielsen, der fik fire børn: Preben, Jens Ole, Ulla og Anne. Denne gård er i dag også lagt ind under "Dineshøj".

Ved indkørslen til gården ligger et gammelt hus. Det var i min barndom stråttækt, men er i dag restaureret. Her boede Ellen og Alfred Hansen i mange år sammen med Ellens gamle mor.

I det næste hus har der boet en del gennem årene, som jeg ikke kan erindre.

Ordrup landsby set fra Ringstedvej ved vintertide

Endnu en stor gammel gård ligger her i enden af byen. Den er firlænget og stråttækt og ser faktisk udefra ud som dengang, jeg var barn. Dengang boede Maren og Johannes Pedersen her. De havde en søn Jens Gerhardt, og jeg tror det var Marens fødegård. Senere blev gården solgt til familien Hauge, der havde fire børn: Sigurd, Margit, Aksel og Ruth. Efter dem overtog Rostell gården, og hvem der ejer den i dag, ved jeg ikke. Der blev også her på et tidspunkt bygget et aftægts hus, den røde vil-

la ved siden af gården. Det var Marens forældre, der byggede det. Den næste mindre landejendom i udkanten af byen var tilbage i 20'erne og 30'erne ejet af Eva og Karl Hansen. Her voksede fem børn op: Ellen, Otto, Richardt, Karl Gunner og Else. Senere overtog Else sit barndomshjem sammen med Oluf Halstrøm, som hun blev gift med i 40'erne. Her voksede Bjarne og Eva op. Eva og Karl Hansen købte det gamle hus på marken (i dag Ringstedvej 74). Jeg mindes, at Marie

og Henry Hansen boede der, da jeg var lille. Senere var det Grete og Otto Larsen med tre børn, og derefter kunstnerparret Ulla og Peter Kampmann med datteren Eva. Huset har siden haft forskellige ejere.

Lidt uden for Ordrup landsby går en markvej ned til gården ved skoven. Her boede ungkarlen Johannes Christensen, og hans søster passede hus for ham dengang tilbage i 30'erne og 40'erne. Siden har gården haft mange forskellige ejere.

Da jeg var barn og skulle i skole i Ordrup Skole lige på den anden side af skoven, var der grusvej her. På vejen kom vi forbi to mindre

landejendomme. Den første ejedes af Anna og Vilhelm Johansen og den næste af Margrete og Hans Johansen. Ingen af parrene havde børn, og begge hold flyttede op til landsbyen, da de blev gamle.

I kanten af skoven lå, da jeg var barn, et lille stråttækt skovhus. Her boede Henriette og Rasmus, og jeg kan huske, hvor børnene (især drengene) drillede denne gamle kone, når vi gik hjem fra skole. Hun lignede også en heks, og hun blev så gal og løb efter os - det syntes vi jo var sjovt (dengang).

I næste nummer fortsætter Ingrid Clemensen sin beretning med at fortælle om Ordrups opland.

Kontingent m.v.

Ægtepar: 150 kr. (fra 2013: 250 kr.)

Enlige: 100 kr. (fra 2013: 150 kr.)

Kontingentet er for et helt år og kan betales ved mødeaftenerne i januar og februar. Der kan også indbetales på bankkonto 3229 5397081 eller girokonto 5397081 inden 1. marts.

Er der medlemmer, der ønsker transport til møderne? Ring til et af bestyrelsesmedlemmerne, som vil hjælpe med samkørsel.

Medlemmer har gratis adgang til aftenarrangementerne. Kaffe med brød: 30 kr. Gæstebillet: 20 kr.

Løssalgspris på ekstra numre af medlemsbladet: 20 kr.

Historien bag en gravsten

I sommer modtog Lokalhistorisk Forening en lidt usædvanlig mail fra Fjellerup på Norddjurs. Et par nybagte husejere fandt til deres forbløffelse i husets kælder en gravsten over Lars Peter Johnsen, smed i Nr. Eskilstrup, født i 1868 som søn af smed John Petersen og hustru Anna Larsen. Lars Peter Johnsen døde i 1917 og var da bosiddende i Tølløse Stationsby. Nu er det jo ikke hver dag, man støder på en gravsten i et privat hus, så derfor var parret interesseret i at få at vide, hvordan og hvorfor stenen var endt i Fjellerup i deres kælder. Den tidligere ejer var død og kunne ikke spørges!

I Tølløse Lokalarkiv konstaterede vi, at vi hverken havde billeder eller arkivalier i tilknytning til smedefamilien fra Nr. Eskilstrup. Men vi kan følge dem i folketællingerne (FT) 1901, 1906, 1911 og 1916 som bosiddende i Nr. Eskilstrup.

Lars Peter Johnsen bliver gift med Anna Sophie Christensen i 1897, og i 1899 får de datteren Ane Marie Elna Johnsen, deres eneste barn. Allerede inden giftermålet havde Lars Peter overtaget smedjen efter sine forældre. Ved FT 1901 benævnes han smed og hun syerske. Ved FT 1916 er datteren syerske ligesom sin mor.

Om Lars Peter bliver syg og ikke længere kan passe smedjen, vi-

Gravstenen, der blev fundet i en kælder på Norddjurs

des ikke. Men familien flytter i løbet af 1916 fra Nr. Eskilstrup til Tølløse Stationsby, hvor han altså dør i februar 1917, kun 48 år gammel. I kirkebogen for Tølløse sogn kaldes han da "forh. smed af Nr. Eskilstrup, nu boende ved Tølløse Station".

Hvordan Lars Peter Johnsens gravsten er havnet på Norddjurs,

kan vi ikke give nogen forklaring på. Kan det tænkes, at hans enke, Anna Sophie, er flyttet til Fjellerup, eller at datteren måske er blevet gift og har bosat sig dér? Når et gravsted bliver sløjfet, kan gravstedsejeren vælge at lade kirkegården bortskaffe stenen, eller

man kan få den udleveret. Er det mon sådan, det forholder sig? Måske kender nogen af bladets læsere til familien og kan forklare, hvordan en gravsten fra Tølløse Kirkegård så mange år efter kan dukke op i kælderens i et gammelt hus i Fjellerup

Nyt fra Arkivet

ved Inge-Lis Madsen

Arkivernes Dag

Gennem efterhånden mange år har Tølløse Lokalarkiv deltaget i den landsdækkende Arkivernes Dag. I år finder arkiv-dagen sted lørdag d. 10. november, og her vil der traditionen tro være Åbent Hus kl. 10-15 med mulighed for at studere arkivets samlinger, aflevere arkivalier / billeder samt få en snak om, hvad et lokalarkiv egentlig er. Man kan også se en udstilling i Bibliotekets foyer over temaet "Soldater på Tølløseegnen".

Mere om Arkivernes Dag vil fremgå af lokalpressen - men sæt allerede nu kryds i kalenderen!

Årskalender 2013

Efter et års pause udgiver Tølløse Lokalarkiv igen en årskalender, og denne gang er temaet "Kirker og andre gudshuse i den gamle Tølløse Kommune". Kalenderen indeholder en beskrivelse i tekst og billeder af de lokale folkekirker, missionshuse og baptistkapeller, som der har været adskillige af her på egnen. Som tidligere år er kalenderen i A4-størrelse og til ophængning. Den kan købes fra primo november i Tølløse Lokalarkiv, på biblioteket, i enkelte lokale forretninger samt ved foreningens møder.

Pris kr. 60,-.

Foreningens blad

Som den opmærksomme læser måske har opdaget, er der i forhold til tidligere numre sket lidt redaktionelle ændringer i dette blad.

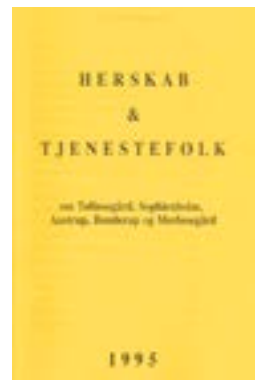
Gennem mange år er bladet blevet indledt med et "Siden sidst", hvor de arrangementer, som foreningen har afholdt det sidste halve år, er blevet refereret, ligesom der har været bragt billeder fra møderne. Fra nærværende nummer vil man ikke længere kunne finde denne overskrift i bladet. Det er der flere grunde til.

- 1) Heldigvis kommer rigtig mange af foreningens medlemmer til møderne, og dermed får de det fulde udbytte af foredragene.
- 2) Bestyrelsen fremsender referater af møderne til lokalbladene, der som oftest kan finde plads til en omtale.
- 3) Referat samt billeder fra arrangementerne bliver lagt ind på foreningens hjemmeside (www.tølløse.dk), hvor man også kan orientere sig.

En anden tungtvejende grund til, at "Siden sidst" er gledet ud fra dette nummer, er at Redaktionsudvalget har flere artikler liggende, end der er plads til i dette nummer! Det er jo et luksusproblem at have og meget positivt, set med foreningens briller.

Dette skal dog ikke afholde nogen fra at fremsende artikler til kommende numre af bladet. Vi er stadig meget interesseret i stof af lokal- og /eller kulturhistorisk karakter og modtager det gerne helt nøglefærdigt. Men vi er også gerne behjælpelig med at udforme artiklerne, hvis det ønskes. Hvis man f. ex. har en "god historie" at fortælle, men ikke synes man kan formulere den på skrift, hjælper vi gerne.

Jo flere indlæg vi modtager, desto mere varieret og spændende bliver bladet at læse!

Bøger til salg

Bøger og hæfter til salg

Mangler du en gaveidé, eller har du bare aldrig selv fået erhvervet en eller flere af de mange lokalhistoriske publikationer, som Lokalhistorisk Forening for Tølløse Egnen og Tølløse Lokalarkiv gennem årene har udgivet? Så er der stadig mulighed for at købe dem i Lokalhistorisk Arkiv.

Da fire blev til en (om kommunesammenlægningen i 1968)	kr. 25,-
7 steder i Tølløse Kommune	kr. 30,-
Da Tølløse var besat	kr. 30,-
Herskab og tjenestefolk (om de store gårde i Tølløse Kommune)	kr. 30,-
Møllerne der forsvandt: vindmøller i Tølløse Kommune	kr. 30,-
Skiftende tider: erhverv under forvandling I	kr. 30,-
Skiftende tider: erhverv under forvandling II	kr. 30,-
Der var engang: gamle postkort fra Tølløse Kommune	kr. 50,-
Dengang vi var os selv: Tølløse Kommune 1968-2006	kr. 50,-
Marina Wijngaard: Remisen Tølløse: en bygning som forsvandt	kr. 50,-
<i>Desuden er følgende titler om lokale emner til salg i Lokalarkivet:</i>	
Tølløse Stationsby 1874-1974	kr. 40,-
Poul Henry Christoffersen: En Tølløsedrengs erindringer	kr. 25,-
Bente Trane: Kvarmløse-Tølløse Vandværks 100 års jubilæum	kr. 25,-
Postkort med motiver fra Tølløse Kommune (pakke med 10 enkelte kort)	kr. 25,-
Høng-Tølløsebanens Remise / stregtegning af Jørgen Garff (mål: 31 x 41 cm)	kr. 20,-

Arrangementer 2012/2013

Alle aftenmøder holdes i Aktivitetshuset, Tølløse

Torsdag d. 11. oktober 2012 kl. 19.30

Søren Wolstrup, Holbæk: Fra lensmand til borgmester.

Torsdag d. 8. november 2012 kl. 19.30

Svend Åge K. Jørgensen: Min italienske forbindelse – og vinhøstrejse i fantastiske Toscana.

Forhøjet deltagerpris (medlemmer: 50 kr., ikke-medlemmer: 100 kr.) grundet specielt traktement (italiensk rødvin, ost, pølse, brød og kaffe).

Torsdag d. 13. december 2012 kl. 19.30

Sognepræst Poul Joachim Stender, Kr. Såby: Gud, sex og mad.

Torsdag d. 10. januar 2013 kl. 19.30

Kaare Grodal, Hagested: Lammefjordens historie.

Torsdag d. 14. februar 2013 kl. 19.30

Ib Bermann Schmidt, Stenlille: Kæft, trit, oprør og retnings skift – et causeri over opdragelse, liv, tradition, kultur, religion og politik.

Torsdag d. 14. marts 2013 kl. 19.30

Generalforsamling efterfuldt af Lokalhistorisk Quiz ved arkivar Inge-Lis Madsen. Gratis traktement (kun for medlemmer).

Torsdag d. 11. april 2013 kl. 19.30

Museumsleder Eskil Vagn Olsen, Holbæk Museum: Da spaniolerne kom.

Torsdag d. 2. maj 2013 sidst på eftermiddagen

(tidspunkt oplyses senere)

Udflugt til Sorø (Sorø Kirke eller byvandring i Sorø), efterfulgt af sejladsskib på Sorø Sø. Deltagerpris ca. 120 kr. Tilmelding til Sv. Åge Jørgensen (tlf. 59161019) senest 28.04.2013. Husk madpakke, foreningen giver drikkevarer.

Arrangementer 2012/2013

Primo maj 2013

(dato oplyses ultimo januar 2013)

Udflugten til Aastrup Kloster foråret 2012 blev hurtigt overtegnet. Derfor arrangeres en udflugt mere dertil. Deltagerpris 80 kr. (incl. let traktament). Udflugten er allerede overtegnet, men der er mulighed for at komme på venteliste. Tlf. evt. Erik Lausen (59185922).

Lørdag d. 8. juni 2013

Travetur i Kongsøre Skov. Mere herom senere.

Søndag d. 18. august 2013

Foreningen festligholder sit 30 års jubilæum med brunch, festtaler og underholdning i Tølløse-Hallen. Deltagerpris ca. 300 kr. Mere herom senere.

Primo september 2013

Det store Theselskab på Holbæk Museum, hvor Lokalhistorisk Forening for Tølløse Egnen deltager med en stand.

Lørdag d. 28. september 2013

Busudflugt til Sprogø. Mere herom senere.

Lokalhistorisk Forening for Tølløse Egnen og Tølløse Lokalarkiv

Formand

Svend Aage K. Jørgensen
 Svalevej 1
 4340 Tølløse
 E-mail: svend-aage@tollose.dk
 Tlf. 59 16 10 19

Næstformand

Marina Wijngaard
 Østergade 20
 4340 Tølløse
 E-mail: marina@tollose.dk
 Tlf. 59 18 58 41

Kasserer

Erik Lausen
 Lindestien 5
 4340 Tølløse
 E-mail: erik@tollose.dk
 Tlf. 59 18 59 22

Bestyrelsesmedlemmer

Grethe Jensen
 Rødkælkevej 4
 4340 Tølløse
 E-mail: grethe-jensen@tollose.dk
 Tlf. 29 67 13 07

John Jeppesen

Jernbanevej 19
 4340 Tølløse
 E-mail: john@tollose.dk
 Tlf. 59 50 09 07

Eigil Piil Petersen

Fasanvej 7
 4370 St. Merløse
 E-mail: eigil@tollose.dk
 Tlf. 57 80 15 10

Henrik Schmidt

Syrenvej 26
 4295 Stenlille
 E-mail: henrik@tollose.dk
 Tlf. 46 18 86 43

Bestyrelsessuppleanter

Egon Christensen
 Ove Billes Parken 24
 4340 Tølløse
 E-mail:
 egon-christensen@tollose.dk
 Tlf. 60 61 53 17

Grethe Preisler

Pilevej 90
 4340 Tølløse
 E-mail: grethe@tollose.dk
 Tlf. 59 19 47 57

Foreningens hjemmeside

www.tølløse.dk
 webmaster: John Jeppesen

Holbæk Arkiverne/ Tølløse Lokalarkiv

Hjortholmvej 9
 4340 Tølløse
 Tlf. 72 36 70 83 / 72 36 36 24
 E-mail: tollose-arkiv@holb.dk
 Arkivets åbningstider
 Onsdag kl. 13.00 – 17.00

Arkivleder

Inge-Lis Madsen
 Nybyvej 62
 4340 Tølløse
 Tlf. 59 18 68 85
 E-mail: ilm@holb.dk